

Світлана БАРАНДИЧ

начальник редакційного відділу
Національної академії прокуратури
України

УДК 340

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

Реалізація права є однією з важливих і конкретних форм буття права. Вона забезпечує переведення всезагальної нормативності правових приписів, наявної у джерелах права, в площину суб'єктивних прав і обов'язків, які становлять зміст правовідносин. Поняття реалізації права вживається поряд із категоріями «дія права» та «правове регулювання», які виражають різні аспекти і сторони впливу правових приписів на суспільне життя. Але якщо зазначені терміни акцентують увагу на системі факторів, засобів, що забезпечують вплив права на суспільні відносини, то реалізація права вказує на ступінь активності суб'єктів та організаційно-управлінські особливості втілених у життя правових приписів [1, 4].

Реалізація права має суттєве значення. *По-перше*, шляхом правореалізації здійснюються суб'єктивні права й обов'язки, без яких учасники правовідносин самостійно не зможуть втілити правові норми у життя. *По-друге*, норми права визначають специфіку правовідносин, відповідно до якої і формується поведінка їх учасників. *По-третє*, реалізація права необхідна також у випадку виникнення спору між учасниками правовідношення. Тоді до правозастосовного процесу долучаються спеціальні державні органи, наділені повноваженнями вирішувати конфлікт між учасниками правовідношення. Так, у разі вчинення правопорушення реалізація норм права здійснюється компетентними

органами від імені держави. *По-четверте*, реалізація норм права виникає за необхідності здійснення контролю з боку держави в особі її спеціальних органів за законністю дій учасників правовідносин або коли вимагається офіційне підтвердження наявності чи відсутності конкретних фактів, спеціальне оформлення їх юридичної значимості [2, 229].

Питання реалізації права завжди актуальне, оскільки має особливе значення для суспільства на кожному історичному етапі його розвитку. Знання про реалізацію правових норм почало активно формуватися у шістдесяті роки минулого століття. Історіографічний аналіз юридичної літератури свідчить про те, що ця проблема має багату джерельну базу, створену попередніми та сучасними поколіннями правознавців. Так, значний внесок у розробку різних аспектів реалізації права зробили представники загальної теорії права й окремих галузевих юридичних наук, серед яких, зокрема: С.С. Алексєєв, С.І. Братусь, О.М. Васильєв, А.Б. Венгеров, Н.В. Вітрук, М.Н. Вопленко, М.Д. Гнатюк, В.М. Горшенєв, Ю.І. Гревцов, В.В. Дума, І.Я. Дюрягін, О.В. Зайчук, А.Д. Каюмов, Д.А. Керімов, С.М. Кожевніков, В.В. Лазарєв, О.В. Малько, М.І. Матузов, І.Л. Невзоров, П.О. Недбайло, Н.М. Оніщенко, М.Ф. Орзіх, А.С. Піголкин, Ю.С. Решетов, М.Б. Рісний, В.М. Сиріх, О.Ф. Скакун, Т.І. Тарахонич, О.О. Уварова, Т.Ю. Фалькіна, Р.О. Халфіна, А.С. Шабуров, Л.С. Явич.

© Барандич С., 2014

Однак численну кількість робіт присвячено дослідженню проблем застосування юридичних норм. Значно менше уваги приділялося вченими-юристами комплексному, системному осмисленню реалізації норм права, визначенню місця та ролі форм і механізму реалізації права у цьому єдиному, цілісному процесі втілення у поведінці суб'єктів права нормативно-юридичних установлень [3].

У наведеному контексті необхідно звернути увагу на те, що за часів незалежності України проблема реалізації права у фундаментальній юридичній науці теорії держави і права на дисертаційному та монографічному рівнях як самостійна тема дослідження не вивчалася. Здебільшого вітчизняні науковці у своїх дисертаціях зверталися до розгляду принципу законності в правозастосувальній діяльності (І.Л. Невзоров, 2003 р.) [4], загальнотеоретичних аспектів правозастосувального розсуду (М.Б. Рісний, 2006 р.) [5], правозастосування та його місця в процесі реалізації права (М.Д. Гнатюк, 2007 р.) [6], ролі принципів права у процесі правозастосування (О.О. Уварова, 2009 р.) [7], правозастосовчої діяльності та форм її здійснення (В.В. Дума, 2010 р.) [8].

Мета статті полягає в аналізі доктринальних підходів до розуміння реалізації права як складного та багатогранного явища правової дійсності, його співвіднесенні з іншими суміжними правовими категоріями, а також відшукуванні форми пізнання реалізації права як критерію визначення ефективності правових норм.

Поняття реалізації права у сучасній юридичній науці розуміється неоднозначно. Деякі вчені реалізацію права визначають як процес здійснення правових приписів через поведінку суб'єктів (право реалізується у поведінці людини та забезпечується гарантіями з боку держави) [9, 374]. Згідно з вказаною точкою зору реалізація права є втіленням правових норм і принципів у правомірній поведінці суб'єктів права, їх практичній діяльності [10, 411]. Це найбільш усталене та поширене уявлення про реалізацію права [11, 605]. На продовження такого сприйняття М.М. Рассолов з позиції діяльнісного підходу до вивчення реалізації права зазначає, що завдання цього правового явища полягає у тому, щоб

ефективно, без «збоїв» (тобто без порушень норм права) перевести приписи вказаних норм у правомірну поведінку, а також якомога повно і чітко втілити у життя можливості, надані правом [12, 259].

Інші вчені під реалізацією права розуміють і зовнішній прояв правового регулювання, і його кінцевий результат [9, 374]. Як кінцевий результат реалізація права означає досягнення повної відповідності між вимогами норм здійснити певні вчинки або утриматися від них та сукупністю фактичних подальших дій. Унаслідок реалізації права досягається той результат, до якого прагне законодавець і який, на його думку, повинен привести до закладеної у нормі корисної мети [13, 6–7].

Реалізація права як процес може бути охарактеризована з об'єктивного боку та суб'єктивного. З об'єктивного боку, вона являє собою вчинення правомірних діянь у місцях і в терміни, передбачені нормами права. Із суб'єктивного боку, реалізація права характеризується ставленням суб'єкта до правових вимог і станом його волі у момент здійснення дій, передбачених правом. У свідомості особи, яка реалізує правову норму, відбувається складний психологічний процес оцінки й обрання певного варіанта поведінки. Проте у підсумку, щойно вимоги закону реалізуються суб'єктом, його воля у цьому процесі є позитивною та означає підкорення праву. У разі, якщо зникає воля до підкорення правовим вимогам, процес реалізації права припиняється. Звідси і різні соціальні наслідки: правопорушення, зміни у правовій системі, її занепад або перетворення [13, 7–8].

В.С. Нерсисянц, вбачаючи реалізацію права як загальноцивілізований шлях до правопорядку, зазначає, що у правовому суспільстві народ, з однієї сторони, і держава – з другої, беруть на себе зобов'язання слідувати праву. В цьому зв'язку вчений пропонує розглядати проблему реалізації права у двох напрямках: 1) слідування праву з боку органів держави і посадових осіб; 2) здійснення права у вчинках громадян, у діяльності їх організацій і об'єднань. Однак, як роз'яснює В.С. Нерсисянц, в обох випадках, по суті, йдеться про конституювання правопорядку. Для нього, як відомо, недостатньо простої наявності

правових норм. Суть правопорядку полягає в тому, що на основі права складаються суспільні відносини. У слідуванні праву з практичної точки зору важливо лише одне: кожен суб'єкт правового спілкування в ім'я правопорядку повинен виконувати свою соціальну роль з дотриманням усіх процесуально-процедурних і компетенційних установлень, які супроводжують певну діяльність [14, 416–417]. Визнаючи тісний взаємозв'язок реалізації правових норм із правопорядком, варто зазначити, що останній забезпечує стабільність, упорядкованість та охорону суспільних відносин шляхом реалізації правових норм і вимог законності [15, 543–544]. Правопорядок фактично є результатом реалізації норм права, точного і неухильного виконання законів та інших нормативно-правових актів, тобто законності [16, 696]. Як і законність, правопорядок пов'язаний не лише з правоохоронною функцією держави, а й з регулятивною. Позаяк саме держава формує систему права і забезпечує його реалізацію. Стабільний порядок передбачає наявність якісного законодавства та високого рівня додержання законності, характеризується послідовним демократизмом та гармонійним поєднанням суспільних і особистих інтересів [16, 696]. При цьому інтереси людини водночас із її потребами, наголошує В.М. Сирих, є однією з рушійних сил механізму особливої форми реалізації права (хоча і не визнаної позитивістською доктриною) – *індивідуального правозастосування*, що являє собою діяльність індивіда з конкретизації норм права відповідно до особливостей правовідношення, яке планується. Вважається, що громадянам вдається все само по собі, автоматично, без будь-яких хвилювань, переживань, роздумів [17, 234, 243]. «У жодної людини із здоровим глуздом не може виникнути сумніву в необхідності дотримання норм права, – переконаний Д.А. Чухвичев. – Отже, у даному випадку завданням держави є лише донесення до свідомості кожного індивіда та суспільства у цілому соціального призначення правової норми (адже аксіомою їх регулятивна роль у житті суспільства є лише для юриста). Необхідно виховати у громадян правову культуру, прищепити повагу до права, закону» [18]. Критично став-

лячись до вказаного умовиводу, В.М. Сирих підсумовує, що громадянину, який відчуває які-небудь вагання щодо доцільності виконання діючого закону, слід нагадати про юридичну відповідальність [17, 234] та негативні наслідки, що з неї випливають. Проте у реальному житті, наголошує вчений, усе значно складніше [17, 234].

Держава використовує різні методи для того, щоб сформувати у громадян, посадових осіб і організацій потребу, бажання або необхідність здійснити передбачені у нормах права дії [14, 423]. З історії відомо два основні засоби спонукання волі людей до реалізації правових приписів – це обіцянка винагороди та загроза фізичним примусом чи позбавлення якихось благ. Обидва вони являють собою психічний вплив, реальність якого досягається, відповідно, наданням благ або покладенням відповідальності у випадку виконання правових вимог чи, навпаки, при відмові від їх виконання [13, 15].

Оскільки призначення права полягає в задоволенні життєвих потреб людей, має бути встановлено принципову відповідність державної волі і волі суб'єктів реалізації права. За таких умов глобальна перспектива вбачається у тому, що поступово відпадатиме потреба у спеціалізованому державному примусі. Власне зміст норм права повинен зумовлювати добровільне їм підкорення [14, 423]. Це означає, зокрема, що регулююча дія права, виражена у законі, має бути зумовлена не лише примусовою силою держави, а і його власною потужністю [14, 421]. Адже, як слушно наголошує В.І. Гойман: «Сила права – характеристика, що відображає соціальну значущість, міру спроможності права відповідно до його цілей, природи і призначення викликати необхідні соціальні наслідки в суспільстві... Сила права не тотожна силі держави... Якість сили право набуває лише за певних умов, коли воно економічно і соціально детерміновано, відповідає суспільному прогресу, об'єктивним потребам, інтересам і пріоритетам людей» [19, 22, 23].

У цій частині площини наукового осмислення реалізації права доцільно звернутися до проблем ефективності законодавства як зовнішньої форми вираження і закріплення правових норм. При оцінці

ефективності законодавства має, зокрема, враховуватися внутрішній аспект, національний, та зовнішній аспект, навіть зовнішньоінтеграційний, пов'язаний з імплементацією міжнародних стандартів у законодавство України. Ефективність законодавства може визначатися і в його дієвості у загальнотеоретичному аспекті щодо кожної галузі [20, 436–440].

Найбільш поширене визначення ефективності законодавства як співвідношення між фактичним результатом його дії і тими соціальними цілями, для досягнення яких це законодавство було прийняте. Такий підхід докладно обґрунтований в юридичній літературі, зокрема у монографії «Проблеми ефективності законодавства», підготовленій в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, в якій здійснено детальну градацію цілей ефективності законодавства [21].

Інший підхід полягає в тому, що в оцінку ефективності правової норми включаються такі елементи, як соціально корисний характер результату дії правової норми, врахування матеріальних витрат людської енергії і часу для досягнення цілей.

Існує також підхід щодо визначення ефективності правових норм, за якого зроблено акцент на якісних характеристиках права, законодавства, норм. Згідно з цим підходом ефективність норм права полягає у їх здатності приводити суспільні відносини до позитивних результатів. Ця здатність зумовлена внутрішніми властивостями самих норм. Найважчий і підхід, відповідно до якого ефективність у самій нормі існує тільки як потенційна. Така ефективність виявляється у процесі реалізації норми права [22, 85]. Остання позиція, враховуючи її прикладне значення у визначенні ефективності норми права в регулюванні суспільних відносин, викликає неабиякий інтерес. Найбільш вдалим вбачається розгляд ефективності норм права крізь призму втілення їх у фактичну поведінку (діяльність) суб'єктів права на підставі соціологічної теорії праворозуміння, яка у даному випадку є формою пізнання досліджуваного правового явища, оскільки саме представники цього

прагматичного напрямку юриспруденції розглядають право в «дії» («функціоналізм»), у процесі його реалізації. Взагалі парадигма соціологізму є однією з домінуючих у сучасній юриспруденції. Вона об'єднує різноманітні школи і концепції соціологічного напрямку у правовій науці, до яких належать, зокрема, інструменталізм, функціоналізм, інституціоналізм, реалізм [23, 163–164].

З точки зору філософії прагматизму, критерії правомірного перебувають винятково в утилітарній сфері. Не випадково американський соціолог права Р. Паунд (1870–1964 рр.) свого часу зазначав, що найбільш важливим прогресом у науці права є його перехід від аналітичного вивчення права до функціональної інтерпретації юридичних явищ, тобто до вивчення дії права в суспільстві [24, 379].

Представники цього напрямку приділяють значну увагу особливостям соціального функціонування та результативності права, його ролі у забезпеченні справедливості, порядку, соціального контролю [25, 117]. Зіткнення інтересів виникає внаслідок суперництва окремих індивідів, груп індивідів, асоціацій у прагненні задовольнити свої потреби й інтереси, а завдання права – врегулювати цю боротьбу інтересів на основі «соціального компромісу». Більше того, право повинно здійснювати «соціальний контроль» над поведінкою людей, заради збереження цивілізації, воно існує для обмеження «агресивного» інстинкту людини, який діє поряд із «соціальним» інстинктом індивідуума [24, 381].

Як особливий різновид життєвих потреб В.М. Сірих виокремлює юридичні. Система таких потреб досить різноманітна. На рівні індивіда, на думку вченого, вона полягає, зокрема, в знаннях правових норм як однієї із необхідних умов соціалізації особистості та у визначенні порядку здійснення юридично значимої поведінки: правомірної, протиправної або юридично нейтральної [17, 246]. Остання реалізація правових норм безпосередньо не стосується. Неправомірна (протиправна. – С.Б.) поведінка перешкоджає досягненню кінцевої мети права і завжди має наслідком

реалізацію відповідних санкцій. Таким чином, воно є лише підставою для порушення процесу щодо реалізації каральних (обмежувальних, штрафних) норм права [13, 9], дія яких спрямована на застосування мір ретроспективної (негативної) юридичної відповідальності. Реалізація правових норм досягається правомірною поведінкою [13, 9].

Т.Ю. Фалькіна, не заперечуючи загальновизнаний в юридичній науці правомірний характер правореалізаційних дій, наголошує, що за наявності протиправних дій суб'єкта має місце також процес реалізації права. При цьому особливу роль, як зазначає науковець, відіграє психологічний механізм вибору суб'єктом права того чи іншого варіанта поведінки, вольове рішення суб'єкта. Правопорушенням у даному випадку, стверджує Т.Ю. Фалькіна, буде результат процесу самореалізації, норма права буде не реалізованою, а порушеною [3]. Погоджуючись із тим, що реалізація права можлива і внаслідок протиправної поведінки, Л.О. Макаренко зауважує, що вона має особливості, які не характеризують правопорушення як необхідну умову реалізації приписів. Реалізація у цьому випадку одностороння, а змістом права є застосування до порушника санкції правової норми [26, 114]. А.І. Бобильов, висловлюючи окрему думку з аналізованого питання, вказує, що реалізація правових норм, особливо застосування права, більшою мірою пов'язана з правопорушенням, аніж із правомірною поведінкою. Майже за кожним фактом вчинення правопорушення складається правозастосовний акт, тобто правопорушення пов'язане з більш дієвою формою реалізації правових норм [27, 7–8].

З'ясовуючи деякі аспекти окресленого питання, необхідно зауважити про таке. Оскільки норма права – це єдність гіпотези, диспозиції і санкції, то, природно, що її зміст має два рівні (або способи) реалізації. Перший рівень (спосіб) реалізації норми права передбачає реалізацію диспозиції у правомірній поведінці (нормальна реалізація), а другий – реалізацію санкції через примусове нав'язування правопорушнику державною владою поведінки

(правозабезпечувальна реалізація) [28, 214–215]. Санкція як частина норми права вказує на несприятливі наслідки, включаючи заходи примусу, які можуть настати при порушенні диспозиції норми права [10, 289]. Призначення цієї структурної частини правової норми полягає, зокрема, у забезпеченні реалізації диспозиції, визначенні негативного ставлення суспільства до правопорушення, забезпеченні повноваження порушених прав, а також покаранні винних у порушенні чи невиконанні норм [15, 373]. Формами здійснення санкції правової норми є встановлення санкції, призначення покарання, його виконання та застосування [28, 216]. Якщо розглядати санкцію у більш широкому значенні, то вона включає також державні засоби захисту права, що мають правопоновлюючий характер [15, 697–698].

У межах цього дослідження доцільно звернути увагу і на той факт, що у сучасній юридичній літературі сформувалась концепція позитивних санкцій. Вони мають місце не у випадку порушення норми права, а при її дотриманні [29, 662–667] або виконанні суспільно корисної діяльності суб'єкта права на рівні, який перевищує загальні вимоги (йдеться про правову активність як вищий ступінь якості правомірності у поведінці суб'єкта. – С.Б.). Такі санкції вказують на сприятливі наслідки у вигляді заохочень (нагороджень, премій тощо) і пов'язуються з позитивною (проспективною) юридичною відповідальністю [10, 289]. Однак власне із значення категорії «санкція» впливає несумісність позитивного і негативного її аспектів. Тому ця позиція не безпідставно піддається критиці [30, 199–205].

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що найбільш усталеним і поширеним уявленням про реалізацію права є розуміння її як процесу. Правопорядок як суміжну правову категорію необхідно розглядати у тісному взаємозв'язку з реалізацією норм права, оскільки фактично він являє собою результат їх здійснення. Дієвою формою пізнання реалізації права як критерію визначення ефективності правових норм є соціологічна теорія праворозуміння.

Список використаних джерел:

1. *Вопленко Н.Н.* Реализация права: учеб. пособ. / Вопленко Н.Н. – Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. – 48 с.
2. *Ступак А.Л.* Реалізація правових норм як передумова додержання та зміцнення правопорядку / А.Л. Ступак // Альманах права. Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики. – 2011. – Вип. 2. – С. 227–230.
3. *Фалькина Т.Ю.* Формы реализации права и механизм их осуществления: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история учений о праве и государстве» / Т.Ю. Фалькина. – Нижний Новгород, 2007. – 25 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1261524>
4. *Невзоров І.Л.* Принцип законності в правозастосувальній діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Невзоров Ігор Львович. – Х., 2003. – 196 с.
5. *Рісний М.Б.* Правозастосувальний розсуд (загальнотеоретичні аспекти): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Рісний Мирослав Богданович. – Львів, 2006. – 189 с.
6. *Гнатюк М.Д.* Правозастосування та його місце в процесі реалізації права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Гнатюк Мар'яна Дмитрівна. – К., 2007. – 211 с.
7. *Уварова О.О.* Роль принципів права у процесі правозастосування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Уварова Олена Олександрівна. – Х., 2009. – 210 с.
8. *Дума В.В.* Правозастосовча діяльність та форми її здійснення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Дума Володимир Васильович. – К., 2010. – 216 с.
9. Теория права и государства: курс лекций / под ред. Н.А. Катаева, В.В. Лазарева. – Уфа: УВШ МВД РФ, 1994. – 478 с.
10. *Скакун О.Ф.* Теорія права і держави: [підруч.] / Скакун О.Ф. – [2-ге вид.]. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 520 с.
11. *Марченко М.Н.* Теория государства и права: [учеб.] / Марченко М.Н. – [2-е изд., перераб. и допол.]. – М.: ТК Велби; Изд-во Проспект, 2008. – 648 с.
12. *Рассолов М.М.* Проблемы теории государства и права: [учеб. пособ. для студ. вузов, обучающихся по специальности 03.05.01 «Юриспруденция»] / Рассолов М.М. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2007. – 431 с.
13. *Лазарев В.В.* Применение советского права / В.В. Лазарев. – Казань, 1972. – 200 с.
14. Проблемы общей теории права и государства: [учеб. для вузов] / под общ. ред. академика РАН, д-ра юрид. наук, проф. В.С. Нерсисянца. – М.: НОРМА, 2006. – 832 с.
15. Теорія держави і права. Академічний курс: [підруч.] / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
16. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2007. – 992 с.
17. *Сырых В.М.* Материалистическая философия частного права: [моногр.] / В.М. Сырых. – М.: Юрлитинформ, 2014. – 552 с.
18. *Чухвичев Д.В.* Убеждение как форма государственного обеспечения нормы права / Д.В. Чухвичев // Правоведение. – 1996. – № 2. – С. 94–99 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=151517>
19. *Гойман В.И.* Действие права (методологический анализ): автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений» / В.И. Гойман. – М., 1992. – 42 с.
20. *Кобряк Р.* Кодификации / Кобряк Р.; пер. с фр. Л.В. Головки. – М.: Статут, 2007. – 476 с.
21. Проблемы эффективности законодательства. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 1995. – 232 с.
22. *Оніщенко Н.М.* Сприйняття права в умовах демократичного розвитку: проблеми, реалії, перспективи: [моногр.] / Оніщенко Н.М.; відп. ред. академік НАН України Ю.С. Шемшученко. – К.: Юридична думка, 2008. – 320 с.
23. Дія права: інтегративний аспект: [моногр.] / кол. авторів; відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2010. – 360 с.
24. *Машков А.* Проблеми теорії держави і права. Основи: [курс лекцій] / Машков А. – К.: К.І.С., 2008. – 470 с.
25. *Машков А.* Проблеми теорії держави і права: співвідношення та межі / Машков А. – К.: К.І.С., 2011. – 344 с.

26. *Макаренко Л.О.* Реалізація права як ефективний засіб досягнення мети правового регулювання / Л.О. Макаренко // Альманах права. Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики. – 2011. – Вип. 2. – С. 112–116.

27. *Бобылев А.И.* Правовое поведение и его виды / А.И. Бобылев // Право и государство: теория и практика. – 2009. – № 4. – С. 6–12.

28. *Комаров С.А.* Общая теория государства и права: [курс лекций] / Комаров С.А. – [2-е изд., исправ. и дополн.]. – М.: Манускрипт, 1996. – 312 с.

29. *Поляков А.В.* Общая теория права: феноменолого-коммуникативный подход: [курс лекций] / Поляков А.В. – СПб: Юридический центр Пресс, 2003. – 843 с.

30. *Байтин М.И.* Сущность права (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков. – Саратов: СГАП, 2001. – 416 с.

Світлана БАРАНДИЧ

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

Проаналізовано доктринальні підходи до розуміння категорії «реалізація права», здійснено співвіднесення її з іншими суміжними правовими категоріями, а також визначено оптимальну форму пізнання реалізації права як критерію визначення ефективності правових норм, якою є соціологічна теорія праворозуміння.

Ключові слова: реалізація права; дія права; правове регулювання; ефективність норми права; структура норми права; правопорядок; праворозуміння.

Светлана БАРАНДИЧ

ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ПРАВА

Проанализированы доктринальные подходы к пониманию категории «реализация права», осуществлено соотнесение ее с другими смежными правовыми категориями, а также определена одна из форм познания реализации права в качестве критерия определения эффективности правовых норм, которой является социологическая теория правопонимания.

Ключевые слова: реализация права; действие права; правовое регулирование; эффективность нормы права; структура нормы права; правопорядок; правопонимание.

Svitlana BARANDYCH

GENERAL THEORETICAL ASPECTS OF REALIZATION OF LAW

The article analyses doctrinal approaches allowing to comprehend the category «realization of law», compares it with other adjacent categories of law and defines the optimal form most suitable for understanding the implementation of law as a criterion determining the efficiency of rules of law which is the sociological theory of legal consciousness.

Keywords: realization of law; effect of law; legal regulation; efficiency of a rule of law; structure of a rule of law; law order; legal consciousness.

